

הלכות שבת סימן שפז

ביאורים ומוספים

סימן שפז

שתפין במקווי צריכין לערב בהצרות

[שו"ע ס"א]
המשתתפין(1).

1) הקדמה

נתבאר לעיל (סי' שעב ס"א) שעל ידי עירוב חצרות מותר לטלטל כלים ששבתו בבית לחצר, וכן אם עירבו יחד כמה חצרות שיש פתח ביניהן, העירוב מתיר לטלטל כלים ששבתו בבית מחצר לחצר, ועוד נתבאר (סי' שפז ס"א), שעל ידי שיתוף מבואות מותר לטלטל כלים ששבתו בבית מחצר לחצר דרך המבוי. בסימן זה דן השו"ע האם ובאיזה אופן השיתוף מתיר לטלטל כלים ששבתו בבית גם לחצרות, ועלש דעות נאמרו בשו"ע:

א. לדעה הראשונה (היא דעת הרמב"ם (פ"א מהל' עירובין ה"ט)) דוקא אם נשתתפו בבית מתיר השיתוף לטלטל כלים ששבתו בביתם גם לחצרות ואין צריך עירוב חצרות, אבל אם נשתתפו בשאר מינו אובלים, צריכים גם לערב כל חצר לעצמה. (ולדעה זו כתב הבי"ד, שאם עירבו כל החצרות דרך פתחים שביניהן, מותר לטלטל במבוי על סמך עירוב זה בלי שיתוף, שכשם ששיתוף פוטר עירוב כך עירוב פוטר שיתוף, אולם אם עירבה כל חצר בנפרד עם בתיה, אין סומכים על עירוב זה במקום שיתוף, אמנם הביד"ל (ד"ה שסומכין) הביא בשם הגאון יעקב, שלדעת הרמב"ם בשם אופן לא מועיל עירוב במקום שיתוף).

ב. הדעה השנייה (היא דעת רש"י (עירובין ע"א, ב ד"ה מערבין) לפירוש הבי"ד, וכן פירש הריטב"א שם (ד"ה מערבין)), ששיתוף לבד אינו מתיר לטלטל כלים ששבתו בביתם לחצר, ודק אם עירבה כל חצר בנפרד עם בתיה ואחר כך נשתתפו, מתיר השיתוף לטלטל גם מחצר לחצר אף שלא עירבו החצרות ביניהן.

ג. דעה שלישית הביא הרמ"א (וכן פסקו הרא"ש (עירובין פ"ו סי' יז) הטור), שגם אם נשתתפו ביין, פוטר שיתוף זה את העירוב ומתיר גם לטלטל מהבתים לחצרות.

[שו"ע שם]

אָבֵל לְשֶׁכֶל חָצֵר עָרְבָה לְעֶצְמָהּ (אחר-כך נשתתפו במקווי).

2) ואם מתחילה עירבה כל חצר לעצמה ובירכו על העירוב, ואחר כך באו לעשות שיתופי מבואות, כתב הק"ה החיים (סי' יח) שבזה לכל הדעות לא יצאו בעירוב משום שיתוף, וצריך לברך על שיתופי מבואות, אבל אם אחת מהחצרות רוצה לערב לעצמה וגם לזכות משלה לכל בני המבוי, יברכו רק על העירוב ויכוונו גם על השיתוף כיון שעושים אותם בבת אחת, וראה מה שכתבנו בזה במשנ"ב להלן סי' יב.

[משנ"ב ס"ק ה]

וצ"ע צריכין לערב בהצרות(2).

3) ומי"מ כתב המגיד משנה (פ"א מהל' עירובין ה"ט) בשם הרשב"א, שנהגו גם לערב בפת וגם להשתתף, ומניחים שתי עוגות בבית שבחצר, אחת משום עירוב ואחת משום שיתוף, וכן כתב בשער הכוונות (דף סב ע"ד) שהאר"י היה מערב שני עירובין, עירובי

חצרות על לחם אחד, ושיתופי מבואות על לחם אחר, ובסעודת ליל שבת היה אומר המוציא על הפת של שיתופי מבואות, ובסעודת שחרית היה אומר המוציא על הפת של עירובי חצרות.

[משנ"ב ס"ק ו]

מהר"ך שהפת היא תמי האד"ם, לפיכך מפירים בו קש"ש וקש"ש(3).

4) טעם אחר כתב הרשב"א (עירובין ע"א, ב ד"ה בפת), שכיון שאין צריך להשתתף דוקא בפת, אם כן כשהתינוקות רואים שעכשיו משתתפים בפת, יודעים הם שהטריחו עצמם לכך כדי שיעלה לחם במקום שיתוף ובמקום עירוב, ולא תשתבח מהם תורת עירוב.

[משנ"ב שם]

וְקָנָה פֶת שְׁלֵמָה וְלֹא פְרוּקָה(4).

6) משמע מדבריו, שלשיתופי מבואות אין צריך פת שלימה, ולכן כתב שבאופן שהשיתוף משמש גם לעירובי חצרות צריך להקפיד שהפת תהיה שלימה. וראה מה שכתבנו בזה לעיל סי' שפז ס"ק ג.

[שעה"צ ס"ק ג]

וצ"ע לעיל וכו', וק"ה שכתבתי שם קבאור הל"ק(5).

6) שלעיל כתב הרמ"א (סי' שסו ס"ג) שהמנהג בזמן הזה להניח את העירוב בבית הכנסת, וביאר המשנ"ב שם (סי' כט) שאף על פי שבית הכנסת אינו נחשב מקום דירה (ע"ש הטעם), הרי עירובין שלנו יש להם דין שיתוף, ואת שיתופי המבואות אין צריך להניח בבית דירה, וכן כתב השו"ע הרב (כאן ס"א) שאין נהגים עכשיו לעשות עירובי חצרות בשום חצר שיש בה הרבה בתים, לפי שסומכים על השיתוף בבית הכנסת הנעשה מפת, שמועיל גם לחצרות (שמותר לטלטל מהן לבית הכנסת, וראה מה שכתבנו בסי' שסו שם). והוסיף, שלכן נהגים לתלותו בבית הכנסת, כדי שידחה מפורסם לתינוקות.

ובביד"ל שם (ד"ה וני"ל הטעם) הביא את קושית הבי"ח (בסי' שפז), שבין שבשיתוף זה מערבים את כל הבתים של החצר, אם כן וראי צריך להניחו בבית דירה כדין עירוב ולא בבית הכנסת, וכתב בביד"ל שהגרי"א (סי' שסו ס"ג ד"ה וני"ל) כיוון לישב את הקושיא, וכתב שהבתים מותרים מטעם מינו, והיינו מינו שמועיל העירוב שמניחים בבית הכנסת להחיר את החצרות שבמבוי מדין שיתוף, מועיל הוא להתיר גם את הבתים שבחצר, וכן כתב הפמ"ג (כאן משב"ז סי' ב), אמנם החו"א (או"ח סי' צ ס"ק יז) כתב שדבר הביד"ל אינם מדוקדקים, שכן הבי"ח הקשה לפי הדעה שאין סומכים על שיתוף במקום עירוב (ורק במקום שהשיתוף כולל גם עירוב הרי זה מועיל, ולכן הקשה שבמניח בבית הכנסת אין זה יכול להועיל בתורת עירוב), ואילו דברי הגרי"א הם לפי הרעה שסומכים על שיתוף במקום עירוב, וכדעת הרמ"א כאן. (וראה מה שכתבנו במשנ"ב להלן סי' יב, שדעת החו"א שלמעשה סומכים גם על שיתוף יין במקום עירוב).

[משנ"ב ס"ק יב]

לא נתנו קל קניי הנחצר לשיתוף רק אֶתְד מַכְנֵי הַחֲצָרָה(7).

7) והאבן העזר תירץ, שמשמע מרבירי הרמ"א שכל חצר נתנת רק המשך במילואים עמוד 33



הלכות שבת סימן שפב

המשך מעמוד הקודם

שמומנים אותו לאכול עם היהודים, ולא ישכור ממנו במשת כדי שלא יראה כמקח וממכר. מאידך, דעת המקנה (ק"א ס"ו) מה שאם בהגה ד"ה בגין) שכמתנה האיסור הוא רק על המקבל ולא על הנותן, ע"ש. ולדבריו יש ליישב כמו שכתב החזו"א (א"ח ס"ו פ"ד ס"ק ז), שאין זו ממש מתנה, ולא תיקנו אלא לעשות מעשה שמירתו להתיר הטלול.

(ח"א ס"ו) כו' ס"ק ג) שיש חילוק בדבר, שכמכר האיסור הוא בין על הנמכר ובין על הקונה, שהקונה נותן משת והמכור נותן את החפץ הנמכר, מה שאין כן במתנה האיסור הוא רק על הנותן ולא על המקבל [שלגביו נחשב הדבר כאילו קיבל מן ההפקר], ולכן כיון שהנותן הוא נכרי מותר לשכור בשבת. הוסיף, שנטעם זה כששוכר מהנכרי בשבת, צריך לשכור בדבר שהמנהג ליתן אותו לנכרי בשבת, כגון מה

הלכות שבת סימן שפג

המשך מעמוד 506

סימן שפד

אינו יהודי אקסנאי אם קעכב

(משנ"ב ס"ק ג)

ששאלו או השקירו קדר מקדרי.

1) ואם הנכרי לא שאל ממנו חדר מיוחד אלא גר עם בעל הבית, אינו אוסר לעולם, כמו שכתב לעיל (ס"ו) שפ"ב ס"ק טז). וראה בבית הל"ל (ד"ה אינו) שהביא כמה ביאורים בשם האחרונים, באיזה אופן כשנכנס ברשות הריהו אוסר.

(משנ"ב ס"ק ח)

אף שצדין לא שקרו מן היורש.

11) ולפי מה שפסק לעיל (ס"ו) שפ"ב ס"ק כו), שדוקא בשכרו מן הנכרי בסתם ומת צריך לשכור מן היורש, מדובר כאן בשכור בסתם, ונתחדש שכיון שמת בשבת אומרים שבת שהותרה הותרה ואין צריך לשכור מהיורש (וגם מדובר שמת לאחר השבת הראשונה, שבשבת הראשונה אינו יכול לחזור בו, כמו שכתב שם ס"ק כד), אבל אם שכר לזמן, לא בטלה השכירות כשמת קודם הזמן, ואין צריך לשוב ולשכור מן היורש.

הלכות שבת סימן שפו

המשך מעמוד רנז

כרבי מאיר בשום פעם, ולכך אנו שרואים כדעת חכמים, מי שמבכר הרי ברכתו לבטלה. וכן כתב בשו"ת הרשב"ץ (ח"ב ס"ו) לג) שאין צריך גם שיתוף וגם עירוב, ומי שמוטף בו חומרא עוברת בו רוח טהרה, ובלבד שלא תהיה בו ברכה יתירה.

(ביהל ד"ה צרימין)

אם שאל אדם מקב"ל פרוסה פת נותן פת (104).

10) אמנם החזו"א (א"ח ס"ו) צ"ל ס"ק כב) כתב, שאפשר לפרש שאם אין מקפידים על פרוסתם ליתנה לעירוב, מעיל הדבר לשבת אחת מדין עירוב, ואין חוששים שמה גם שבת אחרת לא יערבו.

(ביהל שם)

עד כאן לשון הרמב"ם (110).

11) דעת החזו"א (א"ח ס"ו) צ"ל ס"ק יח) שלמעשה אנו סומכים גם על שיתוף יין במקום עירוב, ולפיכך כתב שאין לנו כלל נפקא מינה בדברי הרמב"ם.

(ביהל ד"ה אום)

דאף שקל הצרות ערבו יחד (12).

12) משמעות דבריו ששיך לעשות עירוב בין החצרות אף שלא עירבו עם הבתים. והחזו"א (א"ח ס"ו) צ"ל ס"ק כא) תמה, שזה אינו מובן כלל, שהרי לא שיך לערב זה עם זה אם לא עירבה כל חצר לעצמה עם הבתים. וכתב, שאם עירבו כדן חצרות הפתוחות זו לזו שאם רצו מערבין אחד ותתנים כל בני החצרות עירובן בבית אחד באחת החצרות, הרי אלו סומכין על העירוב במקום שיתוף.

נחגרת אחת, ובאופן שהחצרות לא עירבו ביניהן צריך נחגרת לכל בית, ובהכרח שהחצרות עירבו ביניהן, שאז די בגחגרת אחת לכולן. וראה מה שכתבנו בזה לעיל ס"ו שפ"ב ס"ק יד.

(משנ"ב שם)

אם נשפתפו כפת"ו סומכין עליה ואין צריכין לערב בחצרות כלל (9).

8) השערי תשובה (ס"ק א) הביא בשם שו"ת דבר שמואל (ס"ו) ר"ט) שיש שעושים את העירוב והשיתוף בפת של שמן, ואין זה נכון, שכיון שרצים לצאת בו ידי חובת עירוב ושיתוף כאחד, צריך לעשות בפת דוקא. וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק ה.

ולמעשה, דעת החזו"א (א"ח ס"ו) צ"ל ס"ק טז) שיש להקל כדעת הרמ"א לסמוך על שיתוף יין במקום עירוב, גם אם הניחו את השיתוף בחצר, וטעם שיטה זו, שכיון שעשו כולם מעשה שיתוף, נתפרסם איסור הרצאה מרשות לרשות ואין צריך עירוב. הוסיף, שלכך נהגו ליתן את העירוב בבית הכנסת וסומכין עליו משום עירוב, אף שבית הכנסת דינו כחצר, משום שכל שיתוף מועיל גם לעירוב.

ולעיל ס"ק ו' כתב במשנ"ב, שלדעה הראשונה יש להניחו דוקא בבית, וראה מה שכתבנו בשערי צ"ל לעיל ס"ק ג).

9) ואם רוצה לערב, כתב הבי"ב בשם תשובת אישכמיות (תשובות מהר"ם ס"ו) פ"ט) שלא יברך, ואם בירך ברכתו לבטלה, וכמו שכתב הרמ"א. ואף שכתבו התוס' (עירובין ע"ב, א ד"ה נהגו) שהנוהג כדעת רבי מאיר (שמעריבין בחצרות ומשתתפים במבוי) אין מוחין בידו, כתב החזו"א (א"ח ס"ו) צ"ל ס"ק ב) שהיו רק בני שנהג כרבי מאיר כחומרתו וקולותיו, אבל אם מקיל לפעמים כרבנן שוב אין לו לעשות



רנז באור הגולה

הלכות שבת סימן שפז

שפז שתפין במבוי צריכין לערב בהצרות, ובו סעיף אחר:

א (א) המשתתפין (ב) במבוי (ג) צריכין לערב בהצרות (ד) כדי שלא ילשכוו התינוקות תורת ערוכ, (ה) שהרי אין התינוקות מפירים מה געשה במבוי, ב'ליכף אם נשתתפו במבוי בפת, סומכין עליו (ה) ואין צריכין לערב בהצרות, (ו) שהרי התינוקות מפירים בפת. *וינש אומרים שאם לא ערבה כל הצד לעצמה (ז) אין סומכין על השתוף, אבל פשפל חצר ערבה לעצמה ואחר כך נשתתפו במבוי (ח) ולא ערבוו דרך פתחים שבניהם, (ח) מתרים להשתמש בהצרות שבמבוי דרך פתחים שבניהם, שסומכים על שתוף במקום ערוכ; *ואם ערבוו דרך פתחים שבניהם ולא נשתתפו במבוי, מתרות להשתמש בהצרות במבוי, *שסומכים על ערוכ שערבוו בהצרות דרך פתחים במקום שתוף: הגה [*] ויש אומרים דסומכין אשתוף במקום ערוכ (ט) אפלו לא נשתתפו אלא בינו, (י) וכן סומכין אערוכ במקום שתוף (הרא"ש המחזיקי פיק הדר וטור), ולעיל סימן שסו סעיף ו בהג"ה כתבתי דאנו נוהגין לכתחלה שלא לעשות רק שתוף אחד במקום, (יא) ונראה לי הטעם, כי ערוכ שלנו שקל אחד מבני החצר נזקק לשתוף הני כערוכ ושתוף בחד ולכתחלה אין לעשות יותר, וקא שהצריכו שתוף וערוכ (יב) הינו בזמן הסקרא שבני החצר לא נהגו לשתוף, רק החצר ערבוו ביחד ואחד מבני החצר נתן לשתוף, אבל בקהאי נתא לכלי עלמא אין עושין רק שתוף אחד, ואי עביד יותר וברך עליו הוי בנכה לכחלה (ר"ע ותשובת מהר"ם שהביא הבית יוסף):

שערי תשובה

[*] ויש אומרים דסומכין כו', וצ"ע בדבר שמאל סימן רמז דלש שעי"שין הערוכ ושתוף בפי של שמן, אין זה נכון, דכיון שרוצים לעאת

משנה ברורה

א (א) המשתתפין במבוי, ולא מירי בפת, אלא בשאר מני אכלין ומשקין: (ב) צריכין לערב בהצרות, הינו (ג) התצרות עם הפתים: (ד) כדי וכו'. רוצה לומר, דמדענא לא היו צריכין לערב בהצרות השתוחות למבוי כלל, שהרי מערכין ומשתתפין כבר ממילא על ידי שתוף שבמבוי, אלא כדי וכו': (ד) שהרי אין וכו'. ויאמרו 'אבותינו לא ערבו': (ה) ואין צריכין לערב בהצרות, כל אחת (ו) לעצמה: (ז) שהרי התינוקות מפירים בפת, מהוף שהפת היא חיי האדם, לפיכך מכירים בו כשמשתתפים בו (כ"י). ומירי שהניחו הפת (ג) בבית שבחצר והנה פת שלמה ולא פרוסה, ואי לא הכי לא מהני: (ז) אין סומכין על השתוף, ששתוף המבוי אינו מועיל אלא לחבר כל החצרות עם המבוי יחד, אבל לא לחבר הפתים עם החצרות שיהא מפר על ידיהן להוציא מן הבית לחצר: (ח) מתרים להשתמש בהצרות שבמבוי, הינו להוציא מחצר לחצר כלים ששבתו בפית; והטעם, דקשם שהשתוף מחבר לכל החצרות שיהיה מפר לטלטל מן המבוי, מן מחצר שיהיה מפר לטלטל מזה לזה: (ט) אפלו וכו' בינו. דאף על גב דצריכוו בהצרות לא מהני בעלמא כי אם בפת, קא (ד) מנא דמהני לענין שתוף דמהני אפלו בשאר אכלין ומשקין ממהני נמי לענין ערוכ בהצרות: (י) וכן סומכין אערוכ וכו'. כבר נזכר זה בדברי המחבר מקדם, ואגב גררר תור וקתבו נאמר מרדכי: (יא) ונראה לי הטעם וכו'. אף על גב דיש לומר דטעם המנהג הוא, משום דמקמח אופין פת וקפת הלא קמא לן דשתוף מועיל במקום ערוכ, יש לומר דרצה לישב המנהג אף לישאומרים שבדברי המחבר, דהיקא שלא ערב כל הצד לעצמה, והיקא אף עלמא אין סומכין על השתוף במקום ערוכ, ואנן נהגינו דאין עושין רק שתוף אחד: (יב) הינו בזמן הגמרא שבני החצר וכו'. הקשה הלבוש: א. מי יאמר שבזמן הגמרא לא נתנו כל בני החצר לשתוף רק אחד מבני החצר יעוד, לו יהי שאחד מבני החצר נהג לשתוף, מה בכה, הרי היא מנכהו לכלם והוי כאלו בלבם נתנו, עין שם; אף העקר, שהעולם סומכין על רעה הראשונה, שאפלו לא ערב כל הצד לעצמה, אם נשתתפו בפת, סומכין עליו ואין צריכין לערב בהצרות כלל. ויותר טוב לומר בפרוש כשעת הנחת

שער הציון

(ב) ועל ידיהן מפר לטלטל גם מחצר לחצר כלים ששבתו בפית, דשתוף המבוי מחבר כל החצרות יחד (רש"י וריטב"א: (ג) וכל שכן שאין צריכין לערב בהצרות יחד, דלמה ודאי מהני השתוף: (ד) עבודת הקדש, וכן כתב בחינשוף דרך עא וכתב עב, וכן כתב הריטב"א שם, וטעמו, דאי לא הכי הויא דלעיל במקום ערוכ הלא ערוכ קמא לן דצריך להניחו דוקא בבית שבחצר, וגם לשלח צריך לכלי עלמא בערב בהצרות, עין שם, ועין לעיל בסיון שסו סעיף ג בהג"ה ובפ"ח סימן שפז ובקרימגדים בסיון זה ובהמה שכתבתי שם בבאר הלכה: (ד) רש"י:



הלכות שפת סימן ששה שפ

שפת דין אם לא ערכו העצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי, ובו סעיף אחד:

א (א) אם לא ערכו העצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי, מותר לטלטל בכל המבוי (ב) כלים ששבתו בתוכו, (ג) בין ערכו עצרות עם הפתחים בין לא ערכו. (ד) יולקרב רבנו משה בר מקומן. ורקא בשלא ערכו העצרות עם הפתחים, אבל אם ערכו העצרות עם הפתחים (ה) אין מטלטלין במבוי אלא פארבע אמות:

א שפח ליל הלא קטמיה דרב שם ב בפירוש מהלכות ערובין וכו'

שפט אינו יהודי שיש לו חלון פתוח לכקעה או לקרפף, ובו סעיף אחד:

א *אינו יהודי הדר במבוי (א) ויש לו חלון אחורי ביתו פתוח לכקעה (ב) *או לקרפף, אפלו אין בו אלא ארבעה טפחים על ארבעה טפחים אינו אוסר על בני מבוי אפלו מקנים ומוציא גמלים וקרונות (ב) דרך המבוי כל היום. *שפחן יותר באותו שפתיהם לו מאחוריו לכוף *שיש לו אור, והני פתחו למבוי (ג) כמו שאינו רגיל, שאינו אוסר: *והוא שיש בפקעה או בקרפף יותר מסאתים, אבל אם אין בו אלא סאתים, (ד) קטן הוא ולא ניקא לה בה. וישאל שיש לו פתח למבוי ופתח מאחוריו לקרפף *ושכה ולא ערב, אם הקרפף יותר מסאתים, אוסר, לפי (ה) שאינו ראוי לו ואינו מסתלק מן המבוי; *ואם הקף לדינה, אפלו יותר מסאתים אינו אוסר *פיון שראוי לו. (ו) *ויש מי שאומר דאדרבה, אם הקף לדינה, אפלו בית סאתים אוסר, שפיון שיקף לדינה אין בו אור ואינו חפץ בו להסתלק בשבילו מן המבוי:

א עתיבין סיו ממרא דמותרין ב טור פשוט וכו' וכן קמב תוב המגר ברש פ"ג ה מהלכות ערובין וכו' שפחן מדברי הרמב"ם שם ג חוקיות בשם ר"י שם

באר היטב

(ה) אין, ואם נחר בעצרות הפתוח או ב' פסין, המבוי שרי, ועין סימן שסג סעיף כו, מגן אברהם, ע"ש:

שפחה פוסק שהאב"ד שצריך לשפח בבת כו ומסקמא מה פת לשחוף כו. ועין במכתבם שהאב"ד ז"ל מה מקור בכל ע"ש ומנהג:

משנה ברורה

הערוב שפניחו גם לשם שתוף⁽¹³⁾, ובה יוצא לכלי עלמא, כמו שכתב הריטב"א פהדיא:

א (א) אם לא ערכו וכו'. רוצה לומר, אף אם לא ערכו מבוי, דאם ערכו הרי הוא גס-פן קעין שתוף מבוי, וכבסימן הקודם: (ב) כלים ששבתו בתוכו. והוא הדין דמותר להוציא מתער למבוי כלים ששבתו בתוכו וכן מן המבוי לחצר, וכדלעיל בסימן שעב סעיף א, דלא חקנו חכמים שתופי-מבואות אלא להחירי להוציא למבוי פלים ששבתו בפניה, אבל לענין עצרות ומבואות עצמן לא חקנו ורשות אחד הוא דמותר לטלטל מהן לזה; וכן שוין הם גם בזה. (ה) דכמו דמותר למבוי ככל העצרות פתוחים, כן מותר לטלטל בכל המבוי אף אם לא נשתתפו בני העצרות עם המבוי, ופשוט דכל זה מורי שהיה המבוי עצמו מתקן בלחי וקורה פדיו: (ג) בין ערכו עצרות וכו'. דמצויין (ג) פלי הפות בעצרה, ושיעור למגור דלמא אהי לאפוקי פלי הפות למבוי, אפלו הני שרי⁽¹⁴⁾: (ד) ולקרבמ"ם וכו'. ולחלקה (ג) נקטינן בעצה הראשונה, האפלו לקרבמ"ם, ורקא בששהמבוי מתקן בלחי וקורה, אבל אם הוא מתקן בעצרות הפתוח⁽¹⁵⁾, גם לדינה מקר בכלו⁽¹⁶⁾ [אחרונים]:

א (א) ויש לו חלון וכו'. וכל-שכן (ב) אם הוא פתח גמור: (ב) דרך המבוי. רוצה לומר, דרך הפתח הפתוח למבוי: (ג) כמו שאינו רגיל. רוצה לומר, כמו חצר הפתוח לשני מבואות ופתח אחד אינו רגיל לצאת ולבוא דרך בו למבוי, אינו אוסר על אותו המבוי, וכדלעיל בסימן שפ"ו סעיף ט: (ד) קטן הוא ולא ניקא וכו'. והאפן זה (ג) אפלו הנה פתח גדול פתוח לקו, גס-פן אינו מתפטל על-ידיה הפתח שבמבוי, ואוסר על בני המבוי, והוא שרגיל (ג) יותר בהפתח שהוא לצד המבוי: (ה) שאינו ראוי לו. שהוא פרמלית ואין מטלטלין בו אלא בתוך ארבע אמות ומה שאין כן במבוי שמתר לטלטל בכלו, אבל אם הוא רק בית סאתים או פחות, פיון דמותר לטלטל (ד) בתוכו, ניקא לה בה טפי. ואף-על-גב דלגבי עפ"ם השיב בית סאתים זוטרא, (ה) לגבי ישראל נפיש, דהא בשבת ליכא הוצאת משאות יחרין וסגי בהכי ונפיש אריא מבוי⁽¹⁷⁾: (ו) ויש מי שאומר וכו'. הוא דעת המוספות לכו, דסבירא להו דמקף לדינה גרע טפי פיון דאין בו אור פל-קף. (ו) והא דנקט אפלו בית סאתים אף-על-גב דלדידהו בית סאתים גרע טפי שאין בו אור פל-קף, מפל מקום נקט הכי, הואיל דכשלא הקף לדינה בית סאתים עדיף טפי מן יותר מבית סאתים, לקף קאמר דכשהקף לדינה אוסר אפלו בית סאתים, והוא הדין יותר מסאתים:

שער הציץ

(ה) גמרא: (ג) תוספת-שבת: (ג) שהוא דעת רש"י ותוספות וראב"ד וריטב"א, ושם מורי וריטב"א, ושם ענות הר"ף והרא"ש שהשימוטו להא דרב, וכמו שכתב בבית יוסף והבאר"י, וכן הסכים באליה נהג: (ה) עין דריטב"א, וכן קמב סמב"ם: (ג) כן מסיק הש"כ"א והריטב"א, דלא קמב"ד⁽¹⁸⁾, וכן מוכח ברמב"ם: (ג) וריטב"א בעבודת הקולש, והובא באליה נהג: (ד) אף שאסור להוציא מהבית לקרפף⁽¹⁹⁾ [אחרונים]: (ה) רש"י: (ו) תוספת-שבת:



הלכות שבת סימן שפח שפט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יב]

יורה טוב לומר פשוט פשעה הנחת הערוב שמניחו גם לשם שתקין⁽¹⁾.

מהביתם לחצרות יחשבו הבתים לסתומים, ומנילא יהיו במבוי רק חצרות, ועל זה תירץ שכיין שהבתים גורמים לחצרות להיאכר, אי אפשר לראותם כאינם קיימים, ואם כן תירוצו של רבי חנינא הוואה שירי וקיים, שבאופן שהחצרות עירבו, הרי הן בטילות לבתים ונמצא שבמבוי יש רק בתים, ואין מבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו. אבל בלא עירבו, שהחצרות אינן בטילות לבתים, אם כן נמצא שיש במבוי גם בתים וגם חצרות, והוא נותר בלחי או קורה ומותר לטלטל בכלו.

עוד ביאור נמצא בדעת הרמב"ם, שהלבוש (ס"א) והט"ו (ס"ק א) פירושו שהרמב"ם סובר שכיין שעירבו הבתים, גורים שמא יוציא מהחצר בלים ששבתו בבית, וכבר הקשו התוספת שבת (ס"ק ב) והפ"ג (משנ"ב ס"ק א) שהרי אין פוסקים הלכה כרב, וכדלעיל. וראה בענין אלמוגים (ס"ק ב ד"ה הלבוש) מה שכתב בישב קושיא זו.

[משנ"ב ס"ק ג]

אפלו הכי שרי⁽²⁾.

2) ראה בהקדמה, שלהלכה אין חוששים לגיורת רב שחשש שאם נתר לטלטל כלים ששבתו במבוי, יבואו להוציא למבוי כלים ששבתו בבית והוציאום לחצר.

[משנ"ב ס"ק ד]

אכל אם הוא מתקן בצורת הפתח⁽³⁾, גם לדידה מתר בקלו⁽⁴⁾.

3) המג"א (ס"ק א) הוסיף "או בבי פסיב", שהוא מתקני חצר, ולכן מועיל אף שאין למקום דוקא תנאי מבוי.

4) ובטעם הדבר, ראה בהקדמה שסברת הרמב"ם שכשעירבו החצרות בטילות הן לגבי הבתים, ונמצא שאין חצרות במבוי, ואין מבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו. ולכן אם תיקנו את המבוי בצורת הפתח, שתיקנו זה אינו מהלכות תיקני מבואות, מותר לטלטל בכלו גם אם יש בו רק בתים.

[אמנם לסברת הלבוש והט"ו שהבאנו שב, שסיבת האיסור היא שחוששים שמא יבואו להוציא כלים ששבתו בבית, אם כן גם אם תיקנו את פתח המבוי בצורת הפתח יש לאסור].

סימן שפט

אינו יהודי שיש לו חלוץ פתוח לבקעה או לקרפף

[שו"ע ס"א]

אינו יהודי תר בקבוי⁽¹⁾.

1) ובגדון זה לגבי חצר, והיינו שיש בחצר בית נכרי או ישראל שלא עירב, ויש לבית זה פתח לבקעה או לקרפף, כתב החו"א (ארוח סי' פו ס"ק יט) שהרי זה אוסר בין בישראל שלא עירב ובין בנכרי, משום שיקר תשמיש הבית בחצר, ואין תשמישו בטל במה שיש לו פתח אחר. מאידך, השפת אמת (עירובין סו, ב) כתב, שנראה בפשיטות שגם בבית שבחצר מועיל מה שיש לבית זה פתח למקום אחר להתיר לבני החצר לטלטל. ומה שהביאו בגמרא דין זה על מבוי, הוא משום שלגבי נכרי רק במבוי צריך שהפתח האחר יהיה למקום שגדלו יותר מבית סאתים, מה שאין כן בחצר. ועוד כתב, שבחצר לגבי ביתו של ישראל שלא עירב צריך שהפתח השני יהיה פתוח דוקא לקרפף שהוקף לדירה, מה שאין כן במבוי מועיל גם אם הוא פתוח לקרפף שאינו מוקף לדירה.

המשך במילואים עמוד 34

סימן שפח

דין אם לא ערבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי

[שו"ע ס"א]

אם לא ערבו⁽¹⁾.

1) הקדמה

סימן זה עוסק במבוי שפתוחות אליו כמה חצרות, ועירבה כל חצר לעצמה, ולא עירבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי, שהשו"ע הביא בזה שתי דעות, לדעה הראשונה מותר לטלטל במבוי כלים ששבתו בתוכו, ולדעת הרמב"ם אם תיקנו את המבוי בלחי וקורה [וזהו תיקון המועיל במבוי ולא בחצר], אין מטלטלים בו אלא בדי אמות.

להבנת די הדעות יש להקדים את סוגיית הגמרא (שבת קל, ב) וכך שנינו שם: אמר רבי יורא אמר רב, מבוי שלא נשתתפו בו, אין מטלטלים בו אלא בדי אמות. ואמר רבה בר אבהו, שרק בעירבו החצרות עם הבתים אסור. והקשה רבי חנינא חזאה על דברי רבה, שכמו שאוסרים באופן שעירבו החצרות עם הבתים משום שבטלו החצרות לגבי הבתים ואין שם חצרות עליהן, ונמצא שבמבוי יש רק בתים והרי אין מבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו, אם כן גם כשלא עירבו נאמר שכיין שאסור להוציא מהבתים נחשבים הבתים לסתומים, ונמצא שיש במבוי רק חצרות ולא בתים.

ובמסקנת הגמרא אמר רב אשי, מי גרם לחצרות שיאסרו, בתים וליכא, ונחלקו הראשונים בביאור דבריו. רש"י (שם קלא, א ד"ה בתים) פירש, שהגמרא חזרה בה מהטעם של רבי חנינא, ופירשה שרב [שהוא בעל המימרא] סובר שהלכה כרבי שמעון שגגות חצרות קרפפות ומבואות כולם רשות אחת הן (ומותר לטלטל מזו לזו בלי עירוב), דוקא באופן שלא עירבו, שאז אין כלי הבתים מצויים בחצר, אבל אם עירבו וכלי הבתים מצויים בחצר, אסור לטלטל גם כלים ששבתו בחצר למבוי, מירד שמא יוציא כלים ששבתו בבית למבוי, ולכן גזרו שלא לטלטל כלל במבוי, ולמעשה, כתבו התוס' שם (ד"ה מ"ו) שאין הלכה כרב וכן פסק השו"ע לעיל סי' שעב ס"א, ולכן אפילו אם עירבו החצרות לעצמן מותר להוציא כלים ששבתו בחצר למבוי, ואם כן לא שייכת הגמירה שלא לטלטל די אמות במבוי, וזהו הדעה הראשונה בשו"ע כאן.

אמנם הרמב"ם (פ"ה מהלי עירובין ה"ט"ו) פסק, שבעירבו החצרות לעצמן אסור לטלטל במבוי, וביאר המגיד משנה (שם) שדעת הרמב"ם שרב אשי אינו חולק על רבי חנינא חזאה, אלא בא לתרץ את קושייתו, שכשלא עירבו בחצרות כיון שאסור להוציא

